

Motion till riksdagen 2024/25:3028

av Anders Ygeman m.fl. (S)

Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen anvisar anslagen för 2025 inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn enligt förslaget i tabell 1 i motionen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att stärka den ekonomiska familjepolitiken och stötta de barnfamiljer som drabbats hårt av krisen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att höja barnbidraget med 200 kronor per månad och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att permanenta tilläggsbidraget i bostadsbidraget med en ersättning på 40 procent av bidragsbeloppet och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en mer jämställd och individualiserad föräldraförsäkring och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den överlåtelse av föräldrapenning som infördes den 1 juli endast ska kunna överlätas av ensamstående föräldrar och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den överlåtelse av föräldrapenning som infördes den 1 juli ska begränsas till 60 dagar och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att följa upp införandet av överlåtelse av föräldrapenning mot bakgrund av riskerna för välfärds kriminalitet och fusk vid överlåtelse av dagar och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avskaffa den s.k. snabbhetspremien i föräldraförsäkringen och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över flerbarnstillägget i syfte att ersätta det med ett mer träffsäkert familjepolitiskt stöd och tillkännager detta för regeringen.

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att modernisera och förenkla reglerna för tillfällig föräldrapenning för vårdåtgärder i skolan och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra förslagen från den statliga BUMS-utredningen om användning av s.k. månadsuppgifter vid beräkning av bostadsbidrag och underhållsstöd och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stoppa fusket och införa ett tydligare ansvar för att förebygga välfärdsbrott och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Tabell 1 Anslagsförslag 2025 för utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Tusental kronor

Anslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen
1:1 Barnbidrag	32 048 147	4 463 000
1:2 Föräldraförsäkring	50 765 281	±0
1:3 Underhållsstöd	2 753 953	±0
1:4 Adoptionsbidrag	14 784	±0
1:5 Barnpension och efterlevandestöd	1 123 300	±0
1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag	6 637 908	±0
1:7 Pensionsrätt för barnår	7 747 900	±0
1:8 Bostadsbidrag	3 440 176	906 000
Summa	104 531 449	5 369 000

En generell välfärd som omfattar alla familjer

Sverige är ett av de länder i världen där barn har de bästa förutsättningarna att växa upp. Vi har en lång historia av att genom familjepolitiken förenkla vardagspusslet för barnfamiljer, utjämna ekonomiska villkor, förbättra levnadsförhållanden för barnhushållen och bekämpa barnfattigdomen. Utgångspunkten för den socialdemokratiska familjepolitiken är att alla barn ska få en bra start i livet, utvecklas och kunna förverkliga sina drömmar även om alla föds med olika förutsättningar.

Den allmänna ekonomiska försämringen och kostnadsfördyringarna har drabbat hushållen hårt. Det gäller i synnerhet barnfamiljerna. De senaste årens prisökningar på över 20 procent har grävt djupa håll i hushållens plånböcker. Resultatet av detta har blivit att fler barn tvingas växa upp i fattigdom. Barnfattigdomen ökar nu därför att fler föräldrar hamnar i ekonomisk utsatthet. Det bästa sättet att bekämpa barnfattigdom är att se till att föräldrarna ges möjlighet att arbeta. Men den ekonomiska familjepolitikens utjämnande effekt är också nödvändig för att öka jämlikheten, förbättra jämställdheten och minska barnfattigdomen.

Den svenska välfärdsmodellen med generell välfärd, ett jämställt föräldraskap och barnperspektivet är grundläggande för den socialdemokratiska familjepolitiken. Alla barn ska kunna växa upp under trygga förhållanden och det är samhällets ansvar att kompensera för alltför ojämlika förutsättningar i livets början.

Stötta de barnfamiljer som drabbats hårt av kostnadskrisen

I Sverige ser vi tydligt hur kostnadskrisen påverkat landets barnfamiljer. Även om inflationen sjunkit kvarstår höga kostnader för barnfamiljerna. De senaste två årens prisökningar har grävt ett permanent hål i familjernas plånböcker, vilket märks när man ska betala hyran eller matkassen i affären. Jämförbara länder har på olika sätt stöttat barnfamiljerna i krisen genom åtgärder för att hålla nere matpriser, genom barnbonus etc. Sveriges regering har dock stått likgiltig. Mer än varannan ensamstående förälder med lägre inkomst har haft svårigheter att betala fritidsaktiviteter till barnen. Röda Korset har fyrdubblat sina matutdelningar för att hjälpa familjer som inte har råd med mat.

Svenska familjer ska inte ensamma behöva bära hela den kraftiga kostnadsökningen och den ekonomiska otryggheten som det medför. Barn ska aldrig behöva betala priset vid en ekonomisk kris. Därför finns all anledning att särskilt stötta ekonomiskt utsatta barnfamiljer. Barn- och familjeersättningarna bidrar gemensamt till att stärka barnfamiljernas ekonomiska situation. Med de prisökningar som drabbat hushållen de senaste två åren kan en LO-familj gå back tusentals kronor varje månad. I det läget prioriterar regeringen hellre skattesänkningar för höginkomsttagare än att stötta barnfamiljerna – trots att det är viktigare än någonsin att stå på barnfamiljernas sida. Det handlar om prioriteringar och vi har råd att prioritera våra barn. För låginkomstfamiljer har barn- och familjeersättningarna stor betydelse – särskilt betydelsefullt är barnbidraget, bostadsbidraget och underhållsstödet.

Höj barnbidraget

Barnbidraget går till alla barn, oberoende av föräldrarnas inkomster. Det är därmed en del av det generella välfärdssystemet. För första gången sedan 2006 höjdes barnbidraget 2018 med 200 kronor. Höjningen gjorde skillnad men Sveriges barnfamiljer står nu inför nya utmaningar och kostnadshöjningar. Ytterligare satsningar behövs. I en barnfamilj finns många olika behov att möta. Vi socialdemokrater har, sedan valet 2022, vid återkommande tillfällen föreslagit en tillfällig höjning av barnbidraget. Även om prisökningarna nu stannat av kommer de ekonomiska utmaningarna för barnfamiljerna fortsatt att vara stora. Utgifterna ligger ju kvar på en hög nivå samtidigt som inkomsterna inte alls har följt med i samma utveckling. Därför föreslår Socialdemokraterna att barnbidraget höjs med 200 kr per månad, till en kostnad av cirka 4,5 miljarder kronor. Det skulle ge en familj med två barn nästan 5 000 kronor mer per år för att betala näringsriktig mat, fritidsaktiviteter och andra helt nödvändiga utgifter.

Fortsätt förstärka bostadsbidraget

Den tidigare socialdemokratiskt ledda regeringen har höjt inkomstgränserna i bostadsbidraget till barnfamiljer och med anledning av coronapandemin har barnfamiljer som

har bostadsbidrag fått ett automatiskt ekonomiskt tillfälligt tillskott. Förstärkningarna inom bostadsbidraget har inneburit en direkt ekonomisk förbättring för många av de mest utsatta barnfamiljerna.

De satsningar som gjorts under den socialdemokratiska regeringen för barnfamiljer med låg ekonomisk standard är av stor betydelse för att bekämpa barnfattigdom, men ytterligare satsningar behövs. Arbetet med att stärka den ekonomiska familjepolitiken, stötta barnfamiljer som lever i ekonomisk utsatthet och minska inkomstskillnaderna mellan ensamstående med och utan barn behöver fortsätta. Därför har exempelvis inkomstgränserna i bostadsbidraget och nivåerna i både barnbidraget och underhållsstödet höjts, men ytterligare åtgärder behöver genomföras.

För många barnfamiljer är boendekostnaden den största kostnadsposten. Förstärkningen av bostadsbidraget har funnits för att hjälpa de barnfamiljer som haft de minsta ekonomiska marginalerna. Nu väljer regeringen att helt sluta betala ut förstärkt bostadsbidrag från och med juli 2025 och minska utbetalningarna med 775 kronor per månad från januari 2025. Dessa familjer kämpar fortfarande med mycket små marginaler och Socialdemokraterna väljer därför att permanenta förstärkningen av bostadsbidraget på en högre nivå, till en kostnad av cirka 900 miljoner kronor. Det skulle ge en familj med maximalt bostadstillägg 2 100 kronor mer per månad från juli och framåt.

En mer jämställd föräldraförsäkring

I Sverige har vi med stor sannolikhet världens mest generösa föräldraförsäkring. En generös föräldraförsäkring som skapar förutsättningar för och ställer krav på ett jämställt nyttjande av försäkringen bidrar till en mer jämställd arbetsmarknad och samhället i stort. Det är viktigt för svensk ekonomi. Barn behöver en nära relation till båda sina föräldrar. Därför är det viktigt med ett jämställt uttag av föräldraförsäkringen. Det är fortfarande en majoritet av kvinnorna som tar huvudansvaret för hem och familj. Bristen på jämställdhet blir tydligare när man får barn. Kvinnor tar ut cirka 70 procent av föräldraledigheten. Föräldraledigheten är än mer ojämställd sett till obetald föräldraledighet. Det är oftast kvinnorna som arbetar deltid när barnen är små. Detta leder till att kvinnorna får bära tyngden av en sämre karriär, sämre löneutveckling och sämre pension. Majoriteten av landets fattigpensionärer är kvinnor. Detta är inte hållbart.

Föräldraförsäkringens regler ger idag en förälder möjlighet att avstå dagar till den andra föräldern. Sedan den 1 januari 2016 är 90 dagar reserverade för respektive förälder. Dessa dagar kan inte överlätas från den ene föräldern till den andre. Vi behöver göra mer för att kvinnor inte ska drabbas hårt ekonomiskt för varje barn och för att föräldraförsäkringen ska nyttjas mer jämställt. För att öka barnens rätt till sina föräldrar och för att uppmuntra ett mer jämställt uttag av föräldradagar bör föräldraförsäkringen delas i tre delar. Utöver det bör även en successiv höjning av taket i den tillfälliga föräldrapenningen genomföras.

Överlåtelse av föräldrapenning

Riksdagen beslutade i våras att göra det möjligt för föräldrar att överlåta föräldrapenning från och med 1 juli 2024. Regeringen har hastigt genomdrivit denna förändring trots omfattande remisskritik där man uttryckt risk för försämrad jämställdhet, fusk och

marknadisering. Vi socialdemokrater är alltid villiga att se över förslag som kan förenkla livspusslet för barnfamiljer. Vi är i likhet med flera remissinstanser oroliga för risken att regeringens förslag till överlåtelse av föräldrapenningdagar kraftigt kommer att försämra möjligheten att nå målet om jämställt föräldraskap. Vi ser allvarligt på risken att föräldraförsäkringen i förlängningen kommersialiseras och nyttjas av barn-flickor samt risken för att föräldraförsäkringen utvecklas till ett så kallat nannysystem. Regeringen har inte hört sammat vare sig vår eller remissinstansernas kritik för att förslaget kan leda till att vår svenska föräldraförsäkring blir ett slags vouchersystem. Detta är allvarligt.

Vi föreslog därför, i likhet med remissinstansen psykologiska institutionen vid Göteborgs universitet, att möjligheten att överlåta dagar enbart skulle omfatta ensamstående föräldrar. Vi tycker att man, efter en utvärdering av en sådan reform för denna grupp, kunde överväga att gå vidare och utvidga reformen. En begränsad utbyggnad, skulle minska risken för att föräldraskapet blir mer ojämnt samt risken för en tilltagande kommersialisering av försäkringen. Ensamstående är dessutom den grupp som mest behöver hjälp med livspusslet. Med anledning av detta skulle dessa vara en rimlig testgrupp för överlåtande av dagar i begränsad omfattning. Vi föreslog också i likhet med utredningen *Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn – en ny modell för föräldraförsäkringen* (SOU 2017:101) att överlåtelsen skulle begränsas till 60 dagar – inte 90 dagar som riksdagen beslutade. Ekobrottsmyndigheten har varnat för att detta förslag även öppnar upp för möjligheter till både fusk och kriminalitet. Vi ser allvarligt på detta och kommer därför följa nyttjandet av dagar noga. Det är anmärkningsvärt att regeringen trots varningar öppnar upp för ökad välfärdsbrottslighet.

Eftersom regeringen valde att gå vidare med förslagen, trots remisskritiken, finns det skäl att vara vaksam inför det nya förslagets effekter. Det är därför angeläget att regeringen följer upp utvecklingen noggrant. Regeringen bör därför ges tillkänna behovet av att följa utfallet av denna förändring, inte minst ur jämställdhetssynpunkt och för att stävja fusk och välfärdsbrottslighet.

Avskaffa snabbhetspremien i föräldraförsäkringen

Den så kallade snabbhetspremien i föräldraförsäkringen infördes på 1980-talet i syfte att ge ekonomiska incitament att skaffa fler barn. Reformen var då vällovlig men erfarenheterna av den har visat sig skapa både negativa hälsoeffekter och ekonomiska effekter för kvinnor. När kvinnor har kort tid mellan förlossningarna har det visat sig att förlossningsskador ökar samt risken för en för tidig födsel. Dessa negativa hälsoeffekter är tillräckliga skäl för att ta bort denna ekonomiska uppmuntran till att snabbt skaffa ytterligare ett barn. Snabbhetspremien bör i enlighet med utredningen *En modern föräldraförsäkring* (SOU 2017:101) avskaffas genom att ta bort snabbhetspremien i 12 kap. 29 § socialförsäkringsbalken. Ett borttagande kan leda till att kvinnor i större utsträckning arbetar heltid mellan graviditeterna, vilket skulle kunna öka den ekonomiska självständigheten för kvinnor, på kort och på lång sikt. De ekonomiska besparingar som blir effekten av denna förändring bör läggas på andra förbättringar inom föräldraförsäkringen.

Se över flerbarnstillägget

Flera utredningar samt Riksrevisionen har påpekat att flerbarnstillägget med dagens utformning inte är tillräckligt ekonomiskt träffsäkert. Det är även ett bidrag som trappas upp ju fler barn du skaffar, vilket kan skapa felaktiga incitament och medverka till ökad segregation som försenar föräldrarnas inträde på arbetsmarknaden eller i studier. Ett avskaffande av flerbarnstillägget skulle således frigöra betydande summor till mer träffsäkra satsningar som säkerställer att barnfattigdomen inte ökar och dessutom förbättra möjligheterna till en god integration – inte minst för kvinnor. Vi socialdemokrater menar att det nu är dags att se över flerbarnstillägget i syfte att helt eller i delar avskaffa det och samtidigt se över vilka andra stödformer som skulle kunna införas som ger ett mer träffsäkert ekonomiskt stöd för utsatta barnfamiljer, till exempel för ensamstående. Detta bör tillkännages regeringen.

Modernisera och förenkla reglerna för tillfällig föräldrapenning

Den statliga utredningen *Rätt och lätt – ett förbättrat regelverk för VAB* (SOU 2022:31) har lämnat ett antal förslag för att modernisera, renodla och förenkla regelverket och göra det mer lättöverskådligt för föräldrarnas skull, för att minska utrymmet för fusk, för att undvika felaktiga utbetalningar samt för att stärka möjligheterna till kontroll. Remissinstanserna har varit till övervägande del positiva och förslagen ligger väl i linje med hur vi socialdemokrater anser att reglerna bör reformeras.

I sitt delbetänkande *VAB för vårdåtgärder i skolan* (SOU 2021:41) föreslår utredaren att det ska införas en ny ersättning för föräldrar till barn med sjukdom eller funktionsnedsättning som, när det behövs, ger rätt till tillfällig föräldrapenning. Det kan till exempel gälla när föräldern måste gå från jobbet för att medverka i introduktion av barnets behov av hjälp med vård- eller behandlingsåtgärder i förskola, skola, fritidshem eller annan pedagogisk verksamhet. Det kan exempelvis gälla föräldrar till barn med diabetes eller NPF-diagnoser. Även detta förslag ligger väl i linje med hur vi socialdemokrater anser att reglerna bör reformeras. Förslagen från båda dessa utredningsbetänkanden bör kunna ligga till grund för en proposition, vilket bör tillkännages regeringen.

Minskad skuldsättning och ökad träffsäkerhet i bostadsbidrag och underhållsstöd

Nuvarande utformning av regelverket för bostadsbidrag leder till betydande problem med skuldsättning. Det beror i hög grad på att bidraget betalas ut som preliminärt bidrag baserat på inkomsterna och att bostadsbidraget bestäms slutgiltigt först när Skatteverket beslutat om slutlig skatt. Många familjer blir därför återbetalningsskyldiga. Skulder på grund av bostadsbidrag är de sammanlagt största skulderna som enskilda har till Försäkringskassan. Betalningsskyldigheten i reglerna för underhållsstöd bygger i stället på inkomster som hämtas från en två år gammal inkomst enligt ett beslut om slutlig skatt. Inkomsterna som den bidragsskyldiga har när underhållsstödet ska betalas kan vara betydligt lägre. För en del bidragsskyldiga leder det till att den nuvarande inkomst de har inte räcker till för att betala de krav som riktas mot dem. Ofta uppstår därför en skuld. Bidragsskyldiga som har inkomster som inte sänkts betydligt jämfört med två år

tidigare betalar inte heller alltid de betalningsbelopp som räknats fram. Mindre än 60 procent av det som Försäkringskassan kräver in blir betalt till myndigheten. Många skulder lämnas över till Kronofogden. Genom införandet av arbetsgivardeklarationer på individnivå för hela arbetsmarknaden år 2019 finns nu goda möjligheter att få tillförlitlig information om de allra flesta personers inkomst av tjänst månad för månad i nära anslutning till att lönen betalats ut.

En statlig utredning (BUMS) har i betänkandet *Träffsäkert – införande av månadsuppgifter i bostadsbidraget och underhållsstödet* bland annat, mot bakgrund av problemen med skuldsättning och träffsäkerhet, föreslagit att den bidragsgrundande inkomsten i bostadsbidraget och den betalningsgrundande inkomsten i underhållsstödet som huvudregel ska baseras på aktuella historiska inkomster som hämtas från uppgifter ur arbetsgivardeklarationerna när det är möjligt. Utredningens förslag har remitterats och förslagen bör kunna genomföras utan dröjsmål. Regeringen skrev i budgetpropositionen för 2024 att man hade ambitionen att kunna gå över till att använda månadsuppgifter vid beräkning av både bostadsbidrag och underhållsstöd från 2026. I budgetpropositionen för 2025 nämns inget om detta. Därför återupprepar vi vårt krav från förra året om att en sådan övergång borde kunna genomföras skyndsamt och påbörjas under år 2025. Detta bör tillkännages för regeringen.

Stoppa fusket och inför ett tydligare ansvar för att förebygga välfärdsbrott

Våra gemensamma skattemedel ska gå till människor som har rätt till ekonomisk trygghet och till att stärka vår gemensamma välfärd – inte till den organiserade brottsligheten.

I regeringsställning genomförde vi socialdemokrater ett antal åtgärder för att komma åt fusk och förebygga välfärdsbrott. Bland annat skärptes bidragsbrottslagen och Försäkringskassan gavs uppdrag att öka kontrollen. Bara Försäkringskassans ökade kontroller av ersättning vid vab ledde till återkrav på nära 85 miljoner kronor under 2022.

Ett viktigt steg togs i samband med inrättandet av den nya Utbetalningsmyndigheten, en myndighet som ska säkerställa utbetalningar från våra välfärdssystem. Myndigheten inledde sin verksamhet den 1 januari 2024. Förra regeringen tillsatte även en bidragsbrottsutredning med uppgift att bland annat analysera hur förmågan att förebygga och bekämpa bidragsbrott kan stärkas. Utredningen lämnade sitt betänkande *Ett stärkt och samlat skydd av välfärdssystem* (SOU 2023:52) den 6 september 2023. Utredningen har därefter remissbehandlats. Socialdemokraterna ser positivt på utredningens förslag som bland annat innebär ett tydligare ansvar för att förebygga välfärdsbrott för Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Migrationsverket och Arbetsförmedlingen. Det är angeläget att regeringen utan dröjsmål bereder dessa förslag och återkommer till riksdagen med en proposition. Det är angeläget för att säkerställa att de människor som har rätt till stöd från trygghetssystemen får det men inte de som försöker sko sig på andra.

Sanne Lennström (S)

Åsa Eriksson (S)

Ola Möller (S)

Jessica Rodén (S)

Arber Gashi (S)